

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet

Via e-post: u.registrator@regeringskansliet.se

Synpunkter på regeringens forskning- och innovationspolitik

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, lämnar härmed synpunkter i syfte att bidra till utformandet av regeringens forskning- och innovationspolitik.

Om Myndigheten för tillgängliga medier (MTM)

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, tillhör Kulturdepartementet. Myndighetens uppdrag är att vara ett nationellt kunskapscentrum för tillgänglig läsning och tillhandahålla unika tjänster och produkter som möjliggör läsning för alla.

Att alla ska kunna del av läsning är en förutsättning för ett inkluderande samhälle. Läsning är viktigt för en meningsfull fritid och för att kunna arbeta och försörja sig. Att kunna ta del av nyheter och samhällsinformation är grund för att kunna utöva sina demokratiska rättigheter. Nedan redogör MTM för synpunkter på regeringens forskning- och innovationspolitik.

Sammanfattning

MTM ser att forskning om tillgänglig läsning är väsentligt för att alla ska kunna delta i samhället. Genom läsning skapar vi förutsättningar för att bli aktiva samhällsmedborgare. Att samhället finansierar forskning som bidrar med kunskap om läsarnas förutsättningar är av stor vikt. Likaså behövs det forskning om hur den tekniska utvecklingen kan bidra till att göra läsning mer tillgänglig.

MTM vill lyfta fram följande fyra forskningsområden som centrala för att bidra till ett mer inkluderande och jämlikt samhälle.

Funktionshinderspolitikens uppföljning

Universell utformning är relevant inom flera politikområden idag. Universell utformning innebär att det som är livsnödvändigt för några ofta är bra för alla. MTM ser emellertid också att det universella inte alltid är allomfattande. Det innebär att det samtidigt behövs forskning kring vilka grupper som kan ha ett fortsatt behov av särskilda anpassningar, i takt med att den universella utformningen i samhället ökar på olika håll.

Teknik- och innovationsforskning kring tillgänglig Informations- och kommunikationsteknologi IKT

Informations- och kommunikationsteknologi (IKT) är ett område där innovationstakten i samhället är hög. Sverige har också en historik av att ha starka företag och vetenskapsmiljöer kopplat till detta kluster. Frågor kopplat till talsyntes, lättanvänd läsutrustning, programvara och AI är några av de områden som har bäring på personers möjlighet att ta till sig läsning i olika sammanhang.

Digital ojämlikhet

Kostnaden för att hamna utanför digitaliseringen är idag större än någonsin. MTM ser ett behov av både grundforskning och mer tillämpbar forskning för att bättre förstå hur vi kan nå de användare och läsare som är digitalt ovana eller som inte alls använder digitala redskap.

Tillgänglig samhällsinformation

Pandemin, förändrade säkerhetslägen i samhället och mer desinformation anstränger vårt samhälle och pekar på vikten av tillgänglig och tillförlitlig information. MTM ser ett behov av ytterligare forskning för att se till att samhället ger alla människor lika möjligheter att förbereda sig inför en kris, men också att alla ska ha lika tillgång till information då krisen väl drabbat samhället.

Myndighetens synpunkter

MTM ser att forskning om tillgänglig läsning är väsentligt för att alla ska kunna delta i samhället. Genom läsning skapar vi förutsättningar för att bli aktiva

samhällsmedborgare. Att samhället finansierar forskning som bidrar med kunskap om läsarnas förutsättningar är av stor vikt. Likaså behövs det forskning om hur den tekniska utvecklingen kan bidra till att göra läsning mer tillgänglig.

MTM vill lyfta fram följande fyra forskningsområden som centrala för att bidra till ett mer inkluderande och jämlikt samhälle.

Funktionshinderspolitikens uppföljning

Universell utformning är relevant inom flera politikområden idag. Universell utformning innebär att det som är livsnödvändigt för några ofta är bra för alla. Detta har sedan länge varit en bärande princip inom funktionshinderpolitiken. Exempel på principens tillämpning ser vi i lag (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service (DOS-lagen) och lag (2023:254) om vissa produkter och tjänsters tillgänglighet. Dessa lagar tar avstamp i universell utformning som en bärande princip. Båda lagarna har dessutom sin grund i EU-direktiv vilket understryker att universell utformning även är förankrad på EU-nivå.

Exempel på implementering av universell utformning är hur språket på webbsidor standardiseras till klarspråk (DOS-lagen), och hur lagen om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet kommer medföra att e-böcker behöver vara tillgängliga från början. Universell utformning innebär således att fler kan använda sig av en produkt eller tjänst utan att särskilda anpassningar behöver göras i efterhand. Detta är en utveckling som MTM välkomnar. MTM ser att det behövs mer forskning om universell design inom olika vetenskapliga discipliner, både vad gäller grundforskning och mer behovsstyrd och innovationsinriktad forskning.

MTM ser emellertid också att det universella inte alltid är allomfattande. Det innebär att det samtidigt behövs forskning kring vilka grupper som kan ha ett fortsatt behov av särskilda anpassningar, i takt med att den universella utformningen i samhället ökar på olika håll. Historiskt har samhället utvecklat en rad särlösningar för att personer med funktionsnedsättningar ska kunna vara delaktiga. När den universella utformningen i samhället ökar ser vi en risk att det fortsatt kommer finnas individer och grupper som behöver särskilda anpassningar och som av olika skäl riskerar att hamna utanför. Här skulle MTM vilja se mer forskning inom såväl samhällsvetenskap och humaniora, som mer teknikorienterade ämnen som fokuserar på hur personer med särskilda behov fortsatt ska kunna ta del av läsning, arbete och fritid och därmed få sina rättigheter tillgodosedda.

Teknik- och innovationsforskning kring tillgänglig Informations- och kommunikationsteknologi IKT

Informations- och kommunikationsteknologi (IKT) är ett område där innovationstakten i samhället är hög. Sverige har också en historik av att ha starka företag och vetenskapsmiljöer kopplat till detta kluster. Frågor kopplat till talsyntes, lättanvänd läsutrustning, programvara och AI är några av de områden som har bäring på personers möjlighet att ta till sig läsning i olika sammanhang.

Läsningen är på många sätt avgörande för att en individ ska kunna vara del av samhället. Tekniken kan i många fall skapa bättre förutsättningar för mer inkluderande läsning. Ett bra läsprogram med en talsyntes kan göra att

människor har möjlighet att ta del av informationen på en webbsida både med hjälp av ögon och öron. I en krissituation kan detta vara oerhört viktigt. Genom tekniken kan vi bli mindre beroende av särlösningar, vilket minskar ojämlikheten i samhället.

Lättanvänd läsutrustning kan i sin tur vara enormt viktigt för personer som har kognitiva svårigheter eller är digitalt ovana. Dessa grupper är inte alltid de som involveras mest i designprocesser av ny teknik. MTM ser ett stort behov av ett inkluderande användarperspektiv i den forskning som bedrivs inom IKT-området.

Digital ojämlikhet

Kostnaden för att hamna utanför digitaliseringen är idag större än någonsin. MTM ser ett behov av både grundforskning och mer tillämpbar forskning för att bättre förstå hur vi kan nå de användare och läsare som är digitalt ovana eller som inte alls använder digitala redskap. Det kan i detta fall handla om att sänka de digitala trösklarna för att kunna ta del av såväl den dagliga nyhetskonsumtionen som livsviktig krisinformation. MTM ser också ett behov av mer forskning kring hur vi hanterar frågor om källkritik och källtillit för särskilt sårbara grupper, till exempel i krissituationer.

Vi ser idag att förutsättningar för att kunna ta del av digital information och läsning inte är likvärdiga på grund av avsaknad av infrastruktur. Det kan till exempel handla om brist på digital infrastruktur i glesbygden, att grupp- eller äldreboende saknar tillgång till internet eller att personalen på boendet inte kan utgöra ett tillräckligt kunskapsmässigt stöd. Här ser MTM behov av mer forskning kring vilka konsekvenser det kan få för personers möjlighet att ta del av, och kunna bidra till, samhället.

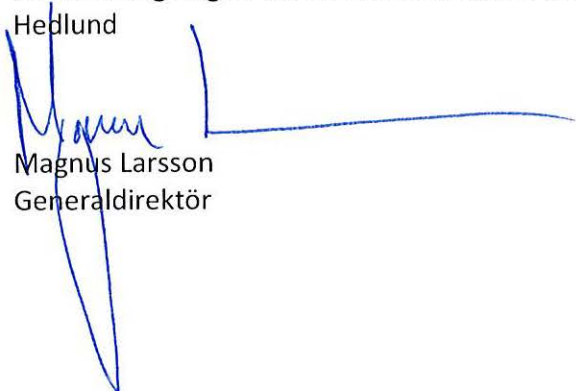
Tillgänglig samhällsinformation

Pandemin, förändrade säkerhetslägen i samhället och mer desinformation anstränger vårt samhälle och pekar på vikten av tillgänglig och tillförlitlig information. Det finns uppföljning som pekar på att informationen under risk- och krisarbete inte når alla i samhället. Till exempel kan personer med en funktionsnedsättning som leder till en läsnedsättning ha svårigheter att ta del av information. Detta kan bero på att formatet som informationen presenteras i inte är tillgängligt utan hade behövt vara i punktskrift, teckenspråk eller liknande. Det kan också bero på att informationen finns i ett tillgängligt format, men att läsarna inte hittar till den. Det kan också vara så att läsarna hittar informationen, men att de inte förstår den på grund av språkliga barriärer.

Utmaningarna vad gäller kris- och samhällsinformation är många. Här ser MTM att det behövs ytterligare forskning för att se till att samhället ger alla människor lika möjligheter att förbereda sig inför en kris, men också att alla ska ha lika tillgång till information då krisen väl drabbat samhället. Här behövs mer kunskap om verktyg och metoder som gör information tillgänglig för alla. I tider av desinformation är det också viktigt att samla kunskap kring vilket stöd sårbara grupper behöver för att kunna värdera informationen i samhället. En viktig medie- och informationskunnighetsfråga handlar i detta sammanhang om att kunna rusta personer med olika funktionsnedsättningar att känna sig trygga och säkra på nätet.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektör Magnus Larsson. Föredragande har varit Daniel Frelén. I beredningen har även Lisa Olsson Dahlquist deltagit.

Vid föredragningen närvarade även Elna Jönsson, Armina Savanovic och Jannica Hedlund

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Magnus Larsson', with a long horizontal stroke extending to the right.

Magnus Larsson
Generaldirektör